

1/2006
НОВ
ПЕД А ГОГІЧН
ДУМК А

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

2006 1:1

«НОВА ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА»

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Засновано у 1994 році

Видається 1 раз
на квартал

№ 1 / 2006 р.

Журнал «Нова педагогічна думка» входить до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук. (Постанова Президії ВАК України № 01-05/9 від 8 вересня 1999 року).

Редакційна колегія:

ЗМІСТ

Ігор Пасічник, доктор психологічних наук, професор, академік МСАН, голова редколегії.
Вадим Авер'янов, доктор юридичних наук, професор.
Лев Баженов, доктор історичних наук, професор.
Вільгельм Бачинський, доктор історичних наук, професор.
Іон Винокур, доктор історичних наук, професор.
Станіслав Гончаров, професор, член-кореспондент АПНУ.
Анатолій Дем'янчук, доктор педагогічних наук, професор.
Микола Ковальський, доктор історичних наук, професор, академік МСАН.
Світлана Лісова, доктор педагогічних наук, професор, академік АПСН.
Сергій Максименко, доктор психологічних наук, професор.
Віктор Москалець, доктор психологічних наук, професор.
Андрій Нісімчук, доктор педагогічних наук, професор.
Роман Павелків, доктор психологічних наук, професор.
Руслан Постоловський, професор, Заслужений діяч науки і техніки України.
Мирослав Савчин, доктор психологічних наук, професор.
Петро Саух, доктор філософських наук, професор.
Олександр Сергєєв, доктор педагогічних наук, професор.
Михайло Томчук, доктор психологічних наук, професор.

Презентація наукового колективу: від теорії до практики.....	3
Павелків Р. Аналіз розвитку морального становлення дітей як центральна проблема психологічної теорії та педагогічної практики.....	5
Безлюдна В. Психологічний клімат педагогічного колективу як детермінанта соціально-психологічної компетентності учнів.....	10
Корчакова Н. Психологічний аналіз мотивації вибіркового ставлення підлітків до навчальних предметів.....	13
Красновський В. Психологічна освіта: профілактичний аспект і рельєфний простір.....	18
Квашук О. Вивчення впливу експозиції насилля у телепросторі на моральну свідомість дитини (на основі огляду зарубіжних досліджень).....	23
Литвиненко С. Професіографічний моніторинг якості підготовки майбутніх учителів початкових класів у контексті реалізації принципів Болонського процесу.....	27
Петренко О. Моральний аспект формування гендерної самосвідомості школярів.....	31
Віднічук Н. Психолого-педагогічні аспекти використання особистісно орієнтованих технологій в процесі навчання іноземної мови у початковій школі.....	35

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Мартинюк Г. До проблеми застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання дисциплін гуманітарного циклу.....	40
Рабченюк Т., Демченко В. Моніторинг як діагностична технологія виявлення готовності випускників вищих навчальних закладів до роботи з обдарованими дітьми.....	43
Маркович О. Знання, як необхідний елемент формування професійних умінь.....	50

МОВОЗНАВСТВО ТА ЛІТЕРАТУРА

- Лелюх Ю. Формування готовності майбутніх вчителів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності учнів на уроках читання.....54
- Пушкарьова Т. Інтеграція знань учнів про навколишній світ засобами дитячої літератури.....63
- Лавренчук В., Мандрик Н. Вивчення східнослов'янської лексики, як джерело культури давніх слов'ян.....67
- Яцюк І. Діалогічний підхід до вивчення англійської мови у сучасній школі.....70
- Гочмановська М. Урок-спростування з вивчення лірики А. Фета.....73
- Тадєєва М. Теоретичні засади побудови системи іншомовної освіти в країнах Європейського Союзу (у контексті рекомендацій Ради ЄС).....79
- Андрощук А. Сталі вирази в процесі опрацювання нової лексики.....82
- Сенченко Л. Монументальний цикл Є. Станюковича «Страсті по Україні».....85

ПОЧАТКОВА ОСВІТА. ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

- Сіранчук Н. Дослідження образно-мовленнєвих умінь молодших школярів у практиці шкільного навчання.....87

ПРИРОДОЗНАВСТВО. ТЕХНОЛОГІЇ

- Паламарчук Л. Формування відповідальності учнів засобами шкільних курсів географії....93
- Павелків О. Інтеграція змісту шкільної математики та основ економіки.....97

ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

- Назаревич В. Психологічна діагностика первинних перцептивних характеристик дітей раннього віку.....101
- Вронська В. Методологічні та теоретичні проблеми дослідження проблеми дослідження соціалізації особистості. Визначення основних понять теорії соціалізації.....107
- Шаргородська С., Мельник Ю. Дослідження проблем педагогічної діяльності сучасного учителя (з досвіду роботи обласного центру практичної психології і соціальної роботи).....113

ВИХОВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

- Деменчук Л., Шишолік Л. Педагогічна спадщина С.Ф.Русової118
- Барсукова Я. Теоретичні засади та практичні шляхи організації самоврядування в історико-красназничих пошукових групах школярів.....121

- Ситник Г., Жуківська В. Інноваційна виховна діяльність.....125
- Гуцько Н. Проектні методики в освітньому процесі позашкільних закладів.....127

МУЗИКА. ЕСТЕТИКА

- Корчага В., Устенко К. Формування у студентів навичок гри на музичному інструменті у процесі читання з аркуша хорових партитур.....130
- Гайдабура О. До питання становлення та розвитку естрадного жанру в Україні: історичний екскурс135
- Заворотній О. Сучасний театр, як діамант, повинен мати неповторні грані.....142

ПРЕЗЕНТАЦІЯ НАУКОВОГО КОЛЕКТИВУ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Психологічна служба закладів освіти функціонує на Рівненщині уже друге десятиріччя. Пліч-о-пліч з педагогічними колективами у дошкільних закладах і школах успішно працюють психологи, спрямовуючи свої зусилля на вирішення важливих питань навчання і виховання дітей та молоді. Вагомий вклад у загальну справу вносить також колектив кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету, очолюваний доктором психологічних наук, професором Романом Володимировичем Павелківим. За підтримки ректорату університету на кафедрі сформувався високопрофесійний

згуртований колектив. До його складу входять 12 викладачів. З них два доктори, п'ять кандидатів психологічних та педагогічних наук, двоє старших викладачів та троє викладачів. Кафедра здійснює викладання дисциплін психологічного циклу на всіх факультетах університету. Особлива увага професорсько-викладацького колективу зосереджується на роботі зі студентами, що обрали для себе спеціальність психолога.

Науковий потенціал кафедри спрямований на розробку проблем розвитку моральної свідомості та самосвідомості, корекції девіантної поведінки підлітків, вивчення процесів гендерної соціалізації. За результатами виконаних експериментальних досліджень, за два останні роки захищено три дисертаційні роботи. Особливо плідними виявилися червневі та липневі дні 2005 р. У цей період захистили дисертації на звання доктора педагогічних наук професор

С.А Литвиненко та на звання доктора психологічних наук професор Р.В. Павелків. Доцент кафедри О.Б.Петренко вступила до докторантури, кандидати психологічних наук Н.В. Корчакова та В.М.Красновський отримали наукові звання доцентів. Якісні зміни у кадровому забезпеченні дозволили вирішити питання про відкриття на базі гуманітарного університету **аспірантури** з психології за спеціальністю «Педагогічна та вікова психологія» та **магістратури** за напрямком «Психологія».

Викладацька діяльність членів кафедри постійно поєднується з розробкою навчально-методичних матеріалів, написанням підручників, навчальних посібників, наукових статей. Бібліотеки навчальних закладів України збагатилися монографіями: «Соціально-педагогічна підготовка вчителя» (автор С.А.Литвиненко) та «Розвиток моральної свідомості та самосвідомості у дитячому віці» (автор Р.В.Павелків); підручниками «Загальна психологія» та «Педагогічна психологія» (автор Р.В. Павелків). Загальний обсяг наукової продукції кафедри щорічно складає до 1000 сторінок.

При кафедрі працюють гуртки і творчі групи, функціонує науковий і методичний семінари, щорічно проводяться психологічні олімпіади, звітні наукові конференції. Разом із спорідненою кафедрою університету проведено Міжнародну науково-практичну конференцію з питань гендерної проблематики та Всеукраїнську науково-практичну конференцію, присвячену психологічним аспектам розвитку самосвідомості. На даний час кафедра розпочала підготовку до Всеукраїнської конференції «Проблеми, закономірності та перспективи морального розвитку особистості». До участі запрошуються теоретики і практики, студенти і викладачі, вчителі і психологи. Для розміщення наукових повідомлень кафедра ініціювала відкриття при науковому часописі РДГУ «Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти» нової серії - серії «Психологія».

Кафедра підтримує тісні зв'язки з центральними науковими установами країни — Науково-дослідним інститутом психології ім. Г.С.Костюка, Інститутом проблем виховання АПН України, спорідненими кафедрами вузів Києва, Луцька, Одеси, Харкова, Житомира, Ніжина. Тісні зв'язки підтримуються з Національним університетом «Острозька Академія», кафедрою психології Рівненського інституту слов'янознавства, кафедрою філософії Національного університету водного господарства та природокористування. Викладачі кафедри часті гості у педагогічних колективах коледжів, загальноосвітніх шкіл та дошкільних установ м.Рівного та області. Вони беруть участь у методичних об'єднаннях, круглих столах, засіданнях експертних комісій.

Творча атмосфера колективу відбилася у девізі кафедри «Робота — найкращий спосіб насолоджуватися життям».

Колектив кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ відкритий до спілкування, обміну досвідом та співпраці.

Роман ПАВЕЛКІВ,
доктор психологічних наук,
професор РДГУ

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ЯК ЦЕНТРАЛЬНА ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Науковий аналіз питань гармонізації соціальних процесів належить до центральних напрямів психологічного пізнання. Життя людини у соціумі, її входження у світ складних, багатограних зв'язків може відбуватися лише за умови врахування об'єктивних законів співжиття, узгодження інтересів людини і суспільства, потреб кожного його члена, особливостей соціалізації наступного покоління. Ці функції покликана здійснити *моральна свідомість* особистості, унікальний елемент людської психіки, який найповнішим чином відображає наше соціальне ество. Ознайомлення з історією і сучасним станом гуманітарних знань, як і спостереження за перебігом соціальних процесів, дозволяє констатувати, що наукове пізнання свідомості взагалі та її морального компонента зокрема, належить до важливих і складних проблем психологічної науки і людинознавства загалом. Ці питання є предметом наукових досліджень численних вітчизняних і зарубіжних учених. Варто зазначити, що вітчизняні психологи займають провідні позиції у розробці проблематики морального розвитку. Під керівництвом І.Д.Беха [2], І.С.Булах [3], С.Д.Максименка [4], М.В.Савчина [6] розробляються різні аспекти моральної саморегуляції та її розвитку.

Визнаючи вагомий доробок вітчизняної науки у розробці проблеми психології моральності, зазначимо, що питання першооснов нормовідповідної поведінки – моральної свідомості та самосвідомості - довгий час не виступало предметом самостійного психологічного аналізу, натомість у зарубіжній науці в останній період яскраво простежується посилення уваги до проблеми становлення цих конструктів психіки. Вихід України у науковий простір світової психологічної науки, процеси інтеграції наукового пізнання вимагають включення українських науковців у вирішення актуальних психологічних проблем сьогодення.

Моральна свідомість є культурологічним і психологічним феноменом, який виступає важливою складовою суспільного й індивідуального буття людини. Це один із компонентів свідомості людини взагалі, що відображає ступінь асиміляції особистістю

суспільної моралі, засвоєння, інтерпретації, а іноді й розвитку нею моральних принципів. Проблема особливостей розвитку моральної сфери, без сумніву, заслуговує на особливу увагу з боку психологів. Вона передбачає проникнення у глибини морально-етичного становлення особистості, простеження витоків нормовідповідності, аналіз перебігу динамічних процесів у моральних структурах індивідуальної свідомості. Ідеї гуманізації виховного процесу, його особистісне спрямування вимагають розкриття механізмів функціонування моральної свідомості та самосвідомості, логіки їх розвитку на початкових етапах становлення.

Розвиток моральної свідомості – це процес, що має часову детермінацію, але його вихідні елементи в онтогенезі вибудовуються досить швидко, забезпечуючи основи особистісного становлення дитини як соціального суб'єкта. Як засвідчують результати аналітичних і експериментальних досліджень, до початку молодшого шкільного віку дитина здатна орієнтуватися у просторі моральних приписів та підпорядковуватися їм. При цьому дотримання норм не ґрунтується на усвідомленні дітьми сутності моральних категорій та прийнятті моральної вимоги на особистісному інтеріоризованому рівні. Ці особливості загострюють увагу до питань формування усвідомлених стратегій.

Аналіз *вікових аспектів* проблеми розвитку моральних структур свідомості має особливий інтерес як для науки, так і практики. Можна виокремити принаймні дві найважливіші підстави, які зумовлюють необхідність цього підходу. По-перше, моральна сфера належить до надзвичайно складних утворень людської психіки. Аналіз її дорослих (але при цьому не завжди зрілих) форм є досить важким питанням. Вивчення генези моральної свідомості та самосвідомості дозволяє простежувати поетапність формування когнітивно-мотиваційних та емоційних основ морального розвитку, закономірності його переходу від більш простих до складніших форм.

По-друге, практика роботи з дітьми показує, що розвивальна та розвивально-коригуюча робота з формування моральної поведінки є

найбільш ефективною в періоди, що характеризуються високою податливістю до виховних впливів.

Останнім часом з'явилися роботи, присвячені аналізу *передумов* формування моральної свідомості (Т.П.Авдулова [1], І.Д.Бех [2], В.М.Холмогорова [9]), вивченню впливу особистісних характеристик на розвиток моральної компетентності (О.В.Садокова [7]), розкриттю механізмів психічної регуляції моральних аспектів діяльності підлітків (І.С.Булах [3], Є.Є.Соловйова [8]).

Водночас, загальною особливістю розробки цієї наукової проблеми є спрямування досліджень на окремі аспекти моральної свідомості: вивчення моральних суджень (Е.Г.Белякова, Л.І.Божович, С.Г.Якобсон); аналіз їх стійкості (Ф.Н.Аванесова, Л.І.Божович, Ю.Бронфенбреннер, Н.Ф.Прокіна, Л.С.Славіна); дослідження когнітивно-оцінних механізмів моральної свідомості (М.А.Чикалов [10]).

Цілісного вивчення феномену моральної свідомості, особливо у віковому аспекті, на наш погляд, і досі бракувало. Виконані дослідження, у переважній більшості, аналізують моральну свідомість та самосвідомість як елементи загального процесу морального розвитку, не виокремлюючи їх у самостійний об'єкт наукового вивчення.

Наші спостереження присвячені вивченню моральної свідомості у період молодшого шкільного віку, який передусє підліткової кризи. Узагальнюючи наукову інформацію у сфері психолого-педагогічної і філософської науки щодо проблеми моралі, моральності, їх ідеального і прагматичного існування, встановленні загальних особливостей функціонування моральної свідомості та самосвідомості в дитячому віці, закономірностей генези моральної сфери у цей віковий період, ми прагнули рухатися по лінії висвітлення стану розробки проблеми як у вітчизняній, так і зарубіжній психологічній науці, аналізу сутності психологічних механізмів переходу зовнішніх моральних приписів у особистісні утворення. При цьому у своїй роботі ми обрали комплексну стратегію дослідження: вивчення моральних конструктів свідомості у взаємозв'язку; простеження їх змін упродовж вікового періоду; виокремлення основних особливостей функціонування та розвитку моральної свідомості та самосвідомості в молодшому шкільному віці. Розроблена методика аналізу психологічних явищ дозволила простежити центральні лінії морального становлення дітей,

зокрема засвоєння ними принципів обов'язку, справедливості, щедрості, правдивості.

Вважаємо, що на особливу увагу заслуговує отримана нами інформація щодо розуміння і ставлення дітей до центральної моральної ідеї – цінності людського життя. Цей напрям наукового аналізу у наш час має особливий соціальний запит. Процес соціалізації дітей, їх особистісне становлення, на превеликий жаль, ускладнені проявами жорстокості у соціальному житті. Суспільні й особистісні трагедії не можуть не вплинути на формування світогляду сучасної молоді. Тому простеження даної лінії має важливе теоретичне і практичне значення.

Усі лінії аналізу моральної свідомості аналізувалися нами у динаміці протягом вікового періоду, що створювало можливість робити висновки про вікові закономірності розвитку механізмів морального усвідомлення. Виконаний аналіз дозволив зробити важливі узагальнення щодо логіки формування особистісної норми, закономірностей функціонування рефлексивних механізмів моральної свідомості, розкриття психологічної сутності морального вибору дитини, виокремлення основних ліній наукового аналізу проблеми, виділення основних підходів до періодизації розвитку моральної свідомості.

Необхідно зазначити, що виконане нами дослідження певною мірою заповнює прогалину, яка існувала у вивченні морального розвитку і виховання дітей молодшого шкільного віку. Психологічна наука більш ретельно простежувала прагматичні рівні моральності, увага психологів зосереджувалася на поведінкових проявах засвоєння моральних норм. Ми спробували сконцентрувати увагу на внутрішніх механізмах, що передують поведінковим виявам, аналізуючи основи моральності – когнітивно-ціннісні й емоційні елементи моральної свідомості та самосвідомості.

До найбільш важливих результатів дослідження можна віднести висновки про такі особливості функціонування моральної свідомості та самосвідомості у молодшому шкільному віці як високий рівень готовності дітей до розпізнавання та інтерпретації соціальних ситуацій у логіці міжособистісного процесу; наявність зв'язку між моральною свідомістю й самосвідомістю, що виявляється у мимовільних переключеннях дітей при виконанні завдань із сфери аналізу поведінки інших людей на аналіз особистісних проявів, декларуванні власних позицій, намірів; пошук паралелей із життєвими ситуаціями, учасниками яких вони виступали; перехід від суто емоційно-інтуїтивних способів реагування на рівень

усвідомлення морального змісту ситуацій, що зумовлений розвитком когнітивних механізмів свідомості; визнання високої податливості свідомості дітей до виховних і корекційних впливів.

У цілому можна зробити висновок про те, що у період молодшого шкільного віку когнітивно-оцінні основи моральної сфери дитини ускладнюються за рахунок включення в їх структуру лінії аналізу *намірів* людини та пошуку моральних підстав для їх оцінювання. У структурі моральних уявлень дітей зовнішній контроль втрачає домінуючі позиції. Необхідно зазначити, що зміни у цьому процесі мають досить стрімкий характер. Якщо серед першокласників лише близько половини дітей (45,3 відсотка) правильно розпізнавали доречність-недоречність покарання за вчинок, то до кінця періоду цю складну інтерпретаційну операцію виконували майже всі діти (93,8 відсотка). Тобто діти починають орієнтуватися не лише на хід подій і їх результати, але і на те, чому це відбулося, наскільки воно співпадало з намірами людини і яка сутність цих намірів.

Інтеріоризація моральних приписів у різні вікові періоди має свою специфіку та відповідну залежність від зовнішніх детермінант і особистісних диспозицій. Як показали наші спостереження, для молодших школярів усіх вікових підгруп важливу роль у засвоєнні моральних норм продовжує відігравати думка авторитетних людей. Звідси народжується висновок рекомендаційно-педагогічного плану про необхідність контролю за збереженням у цій сфері позитивних стосунків як важливої передумови моральної поведінки.

Аналіз вікової динаміки інтелектуальних можливостей дітей протягом вікового періоду виявляє наявність суттєвих змін у сфері моральної свідомості. Особливо яскравістю вони характеризуються на десятому році життя ($t = 2,57$ ($p \leq 0,5$), що свідчить про сенситивність цього віку щодо формування когнітивних основ моральної свідомості.

Як показало проведене дослідження, важливим підґрунтям цих можливостей є трансформації, що відбуваються в цілому у пізнавальних структурах дитячої психіки. Рівень інтелектуального розвитку дітей молодшого шкільного віку дозволяє їм проникати у сутність моральних дилем, простежувати взаємозв'язки між вчинками і намірами партнерів.

Проведені дослідження показали, що розвиток моральної свідомості та моральної самосвідомості у молодшому шкільному віці

розпочинає функціонування як цілісний конструкт, у якому когнітивно-ціннісні структури доповнюються емоційними елементами, що виявляється у здатності дітей проникати в емоційні стани учасників морального конфлікту, простежувати динаміку змін у настроях людей, прогнозувати її вплив на систему стосунків, передавати емоційні аспекти ситуації не лише у формі вербальних інтерпретацій, але й кольорових асоціацій, включати чуттєві підстави в оцінку подій, позначати свої реальні чи можливі переживання, спричинені певними подіями.

Спостереження за поведінкою дітей дозволило виокремити для наукового аналізу цікаву поведінкову стратегію, яка не лише яскраво висвітлює особливості функціонування моральної свідомості дітей, але й є досить типовою формою взаємодії у дитячих спільнотах. Мова йде про заступництво – прагнення дитини ставати на захист іншого при відсутності особистого інтересу. Варто зазначити, що категорія заступництва, як особлива форма допомоги, самостійним об'єктом аналізу ще не виступала. У дослідженні проаналізовано *два* найважливіші аспекти проблеми заступництва: розуміння дітьми цього типу поведінки та особливості його стилевих характеристик. Використання першої лінії аналізу дозволило вивчити уявлення дітей про когнітивно-мотиваційні передумови заступництва, вміння виокремлювати сутність цієї активності, декодувати ситуацію як таку, що передбачає цю форму гуманістичної взаємодопомоги. Друга лінія аналізу забезпечила вивчення уявлень дітей про соціальну цінність та ефективність різних стилів сприяння. Виконане дослідження дозволило виокремити помилки, які існують в уявленнях дітей щодо способів реалізації моральних цілей, розробити програму розвитку асертивного стилю заступництва як нормовідповідної форми підтримки партнера у конфліктних ситуаціях, виокремити головні напрямки роботи щодо трансформування оцінних стереотипів у сфері сприяння одноліткам та підвищення соціально-психологічної компетентності дітей молодшого шкільного віку у цій сфері, намічені основні шляхи запобігання виникненню деструктивних форм заступництва.

Апробація методики свідчить про її високий розвивально-корекційний потенціал. При організації розвивальної роботи був застосований принцип зближення когнітивного і прагматичного рівнів функціонування моральної свідомості у ситуаціях, що передбачають послаблення чи зняття стратегій

маніпулювання чи експлуатації моральних норм у особистісно-корисливих інтересах. За цих умов прагнення діяти згідно з гуманістичними принципами зумовлено рівнем їх присвоєння.

Спираючись на проведені дослідження, можна зробити висновок про те, що розвиток моральної свідомості у молодшому шкільному віці характеризується:

- високими темпами змін, перевагою висхідних тенденцій, що виявляються у розширенні та поглибленні всіх сфер розуміння моральних приписів, здатності до їх використання при оцінці реальних ситуацій при збереженні певної неузгодженості окремих елементів;

- інтенсивністю розвитку всіх структур моральної свідомості та моральної самосвідомості у шкільному віці, що свідчить не лише про сенситивність, але й особливу відповідальну значущість цього вікового періоду щодо розвитку основ моральності;

- зближенням рівнів сформованості моральної свідомості та самосвідомості, що є важливим показником розвитку моральної сфери в період молодшого шкільного віку. Дитина починає усвідомлено використовувати моральні підстави при оцінці своєї поведінки та особистісних характеристик. При цьому домінуючі позиції зберігаються за моральною свідомістю – центральним конструктом;

- наявністю розбіжності в інтелектуальному та прагматичному рівнях функціонування моральної свідомості та моральної самосвідомості, що свідчить про необхідність проведення з дітьми інтенсифікуючих програм розвивально-коригуючого змісту;

- розробкою розвивально-коригуючих стратегій, які є ефективним напрямом психолого-педагогічного впливу на моральну сферу дітей, що передбачає зменшення полімотивованості процесу прийняття дітьми морального рішення, шляхом нівелювання особистісно-корисливої мети.

Продовження наукового дослідження зазначеної проблематики, проведення якого планується під нашим керівництвом кафедрою вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету, сприятиме подальшому поглибленню та розширенню наукових знань щодо розвитку структур моральної свідомості та моральної самосвідомості у шкільному віці; узагальненню результатів наукових досліджень у сфері

психології, педагогіки, філософії з питань функціонування цих конструктів; висвітленню історичних аспектів розробки проблеми, її сучасного становища, обґрунтуванню нових шляхів її вивчення; зосередженню на центральних лініях аналізу моральної свідомості та моральної самосвідомості, що мають стратегічне значення; виокремленню центральних моральних принципів, засвоєння яких відповідає віковим особливостям розвитку когнітивної і моральної сфери школярів та збігається зі стратегією особистісно зорієнтованого виховання; утвердженню ідеї психологічного-педагогічного супроводу розвитку моральності в дитячому віці; розробці концептуальної моделі функціонування моральної свідомості та самосвідомості у шкільному віці.

Вважаємо, що дослідження, виконані у цьому напрямку, сприятимуть розкриттю особливостей функціонування когнітивно-ціннісного та емоційного компонентів моральної свідомості та моральної самосвідомості, розробці комплексу діагностичних процедур для встановлення рівня розвитку цих утворень у період шкільного віку; виокремленню основних шляхів інтенсифікації розвитку моральної свідомості та самосвідомості у дитячому віці, розробці методики розвивально-коригуючих впливів на структури моральної свідомості та моральної самосвідомості дітей.

Отримані результати та висновки будуть зорієнтовані на застосування у виховній, навчальній, розвивально-коригуючій роботі з дітьми, підлітками та юнаками. Вони сприятимуть поглибленню системи знань про вікові особливості розвитку структур моральної свідомості в дитячому віці та можливості психологічного впливу на них. Виконаний науковий пошук дозволить вносити корективи у процес професійної підготовки шкільних психологів, соціальних працівників, вчителів, соціальних педагогів. Отримані результати будуть застосовуватися у роботі з батьками школярів, співпраці з громадськими організаціями та засобами масової інформації, зокрема для оцінки їх впливу на моральний світ молодих людей.

Література

1. Авдулова Т.П. Предпосылки формирования морального сознания в старшем дошкольном возрасте: Дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.13. – М., 2001. – 183 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-х кн. – К.: Либідь, 2003. – Т.1. – 278с. – Т. 2. – 344с.

3. Булах І.С. Психологія особистісного зростання підлітка. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2003. – 340с.

4. Максименко С.Д. Проблема цілісного підходу до особистості дитини в сучасній вітчизняній психології // Психологія у ХХІ столітті: перспективи розвитку: матеріали VI Костюківських читань. – Т.1. – К.: Міленіум, 2003. – С.3 –12.

5. Павелків Р.В. Розвиток моральної свідомості та самосвідомості в дитячому віці: Монографія. – Рівне: Волинські обереги, 2004. – 248 с.

6. Савчин М.В. Психологія відповідальної поведінки. – К.: Україна – Віта, 1996. – 130с.

7. Садокова А.В. Влияние индивидуальных

характеристик эмоционально-личностной сферы на развитие моральной компетентности: Дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.13. – М., 2001. – 161с.

8. Соловцова Е.Е. Механизм психической регуляции нравственных аспектов деятельности младших подростков: Дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.07. – М., 1999. – 190 с.

9. Холмогорова В.М. Психологические условия нравственного развития дошкольника: Дисс. канд. психол. наук: 19.00.13. – М., 2001. – 178 с.

10. Чикалов Н.А. Развитие когнитивно-оценочных механизмов морального сознания личности: Дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.07 – Калуга, 2002. – 192 с.